
Sønner og fedre

REDAKSJONELT

CARL SEVERIN ALBRETSSEN

Carl Severin Albretsen (f. 1926) er spesialist i psykiatri og overlege ved Klinikk for psykiatri, Aker sykehus.

Kalkfjellet 13

1387 Asker

Så langt vår historie strekker seg, har forholdet mellom sønner og fedre vært preget av hard rivalisering. Freud brukte temaet i sin teori om menneskets forhistoriske sosialisering (1). Etter at sønner hadde drept "urfaren", ble denne opphøyet til klanens øverste skikkelse, symbolisert i form av et dyr. Dette dyret ble vernet om. Bare ved årlige fester ble det slaktet og spist; alle medlemmer fikk derved inkorporert sin andel av urfaren. Dynastiene i det gamle Egypt med rekke av fedre og sønner, var basert på en totemkultur. Faraos Akhnaton innførte en monoteisme som fikk en kort levetid. Moses var muligens en av Akhnatons arvtakere. Han førte israelerne inn mot det lovede land med Jahve som eneste guddom. Det var tabu å avbilde Jahve. Kristendommens betegnelse Vårherre og vår bønn, Fader vår, er arvegods fra jødernes fortid. Hos jødene var farens velsignelse av den eldste sønn en sentral begivenhet i slektens liv. Fra Det gamle testamente husker vi familiesplittelsen som oppstod da Isak velsignet Jakob istedenfor Esau.

I gresk mytologi var kong Laios spådd at hans sønn senere skulle ta hans liv og kongedømme. Laios skamferte sønnens føtter, som hovnet opp (derav navnet Ødipus). Ødipus ble satt ut i ødemarken for å dø. Han ble reddet av en gjeter og oppfostret av Polybos, en nabokonge til Laios. I en senere strid drepte Ødipus Laios uten å vite at det var hans far. Senere ektet han enkedronningen uvitende om at det var hans egen mor.

Alle forhold mellom fedre og sønner har sine små og store kriser. Vi har hørt og lest mye om ødipaltiden og puberteten. Modne fedre skjønner at disse periodene er nødvendige i den prosess som skaper en mann. En god far bør kombinere romslighet med trygge rammer. En sønn har jo store behov for å bli sett av sin far. Dette skaper en stabil selvtillit og en sikker identitet. Det er mye fra faren forankret i sønnens indre liv. Konflikter med far virker hindrende på mange områder og reduserer barnets selvaktelse. En forsoning med far, eventuelt via psykiatrisk behandling, kan gjøre en sønn mer rolig og sindig. I en flerfamiliegruppe vil individer i hver sin generasjon kunne finne sine støttespillere og lære av løsninger som sønner og fedre i de andre familiene har kommet frem til.

De fleste familier i vårt land har stort sett god økonomi. Likevel er de utagerende tendenser påfallende høye. I psykiatrien prøver vi i dag å nå unge menn før de utvikler alvorlige lidelser. Mange av disse unge har en fortid preget av skilsmisser og manglende farsforhold. Ethvert etablert samfunn har klare strukturer (5). Mannsrollen har forandret seg svært mye i vår tid både hjemme og på arbeidsplassene. I en turbulent tid er det ikke lett å være ung. Men det er også mange nye positive trekk blant dagens unge menn. De tar pappapermisjoner og viser større omsorg for sine barn. Det er gode tegn. Derved legger de et trygt grunnlag for en ny generasjon sønner som kan stå imot destruktive subkulturer. Det er også av stor verdi for vårt fremtidige flerkulturelle Norge at vi skaper optimale fellesaktiviteter i grendelag, skole og foreninger for barn uansett rase, religion og kultur. Her må fedrene følge opp konkret og seriøst. Godviljen mellom menn må grunnfestes mens guttene er små.

I psykoanalytisk og psykodynamisk teori har morens tidlige forhold til sitt barn alltid hatt en bred plass. De siste års spedbarnsforskning har bekreftet at den tidlige binding mellom mor og barn er grunnlaget for at vi mennesker intuitivt kan forstå hverandre (2). Denne overveldende interesse for mor-barn-forholdet har nok gitt far en skyggetilværelse i psykiatrien. Ved barnepsykiatriens fremvekst på 1950-tallet ble fedrene trukket inn i behandlingen. I 1960-årene ble menn trukket aktivt med i ektepargrupper og flerfamiliegrupper i Psykiatrisk avdeling for kvinner ved Ullevål sykehus. Mennene fikk styrket sine bånd til sine kvinner og sine barn. Mannen har sin plass i utviklingspsykologien. Fra spedbarnets jeg-du-tilværelse med mor i de første ukene kommer far inn i bildet. Far starter også, som mor, som et ideal for sønnen. Senere, i ødipaltiden og i puberteten kommer konflikten med far mer inn i bildet (3). Sønner skal rive seg mer løs fra mødrene enn det døtrene trenger. Derved kan sønner bli mer sårbare og trenge god støtte av far i mange år fremover. Barn opplever sammen med mor og far et vi-forhold. Det sosiale felt åpner seg for det nye individ. Far skaper strukturer og setter grenser som skal overholdes. Han blir med på å prege sønnens samvittighet. Far fører an i lek og turer i det fri. I dette fellesskap er det regler og forpliktelser som øker med barnets alder. Far gir rom for mye glede og blir en nær person. Når en far blir borte, ved dødsfall eller skilsmisse, skaper det fortvilelse hos en liten gutt. Onkler og stefedre kan nok være gode å ha, men det er oftest den opprinnelige far som gutten søker. Selv en far som er til stede i et hjem, kan imidlertid

d ved sin manglende interesse for sønnen, formidle en avvisning som gjør sønnen trist og rasende. Sønnen med en slik oppvekst kan få store vanskeligheter med autoriteter i sin utdanning og i arbeidslivet (4). Et senere ekteskap kan bli ødelagt av all den aggressivitet som ligger like under overflaten og som buser ut under påvirkning av alkohol. Sønnen fra brutte ekteskap eller samboerforhold bør få utstrakte muligheter til å besøke faren, så et godt forhold mellom dem likevel kan utvikles. Foreldre bør ikke snakke nedsettende om den andre ektefellen når barna er til stede. Barn har i sitt indre gode bilder av foreldrene som de ikke liker å få svartmalt.

LITTERATUR

1. Freud S. Totem und Tabu. Gesammelte Werke Bd IX. London: Imago, 1948.
2. Rosenbaum B. Tankeformer og talemåder. Doktoravhandling. Århus: Det Sundhedsvidenskabelige Fakultet, Århus Universitet, 2000.
3. Blos P. Son and father. London: Collier Macmillan, 1985.
4. Albretsen CS. Menn med alkoholiserede fedre. Matrix 1997/98; 14: 103 – 11.
5. Erikson EH. Barndommen og samfunnet. Oslo: Gyldendal, 1968.

Publisert: 10. desember 2000. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 11. juli 2026.